

Kommittédirektiv

Ändringar i väglagen för att möjliggöra för ett statligt ägt bolag att ansvara för byggande och drift av allmän statlig väg

Beslut vid regeringssammanträde den 9 juli 2026.

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera och föreslå de författningsändringar som behöver göras för att det ska bli möjligt för ett eventuellt statligt ägt bolag att ansvara för byggande och drift av allmän statlig väg. Regeringen gör bedömningen att det under planperioden 2026–2037 bör genomföras investeringsobjekt som projekteras och byggs av någon annan aktör än Trafikverket. Syftet är att utreda förutsättningar för att ett statligt bolag ska kunna handha den statliga väghållningen, eller delar där av, dvs. byggande av väg och drift av väg i väglagens (1971:948) mening.

Utredaren ska bl.a.

- analysera vilka författningsändringar som behövs för att öppna för ett statligt ägt bolag att handha väghållningen, inklusive myndighetsutövning för statens räkning,
- analysera om det finns myndighetsutövning eller andra delar inom byggande av väg och drift av väg som inte lämpar sig att genomföras av ett statligt ägt bolag och som staten därför inte bör avhända sig.
- beakta att föreslagna författningsändringar inte ska påverka statens möjlighet till vägrätt, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2027.

Det behövs en jämförelse med Trafikverkets produktionsupplägg och driftsformer

En väl fungerande infrastruktur är avgörande för svensk konkurrenskraft och för att hela Sverige ska fungera. Villkoren för att leva, bo och verka i hela landet ska stärkas. Det är viktigt att både underlätta för människors vardag med resor till jobb och utbildning, och stärka förutsättningarna för en effektiv godstrafik som främjar jobb och tillväxt. Behoven inom transportinfrastrukturen är stora och det är nödvändigt att göra genomtänkta prioriteringar mellan olika åtgärder och förvalta statens resurser så effektivt som möjligt. Det innebär att det befintliga transportsystemet ska vårdas och att underhållet av det prioriteras, men också att investeringar i ny infrastruktur ska göras där det behövs.

Med detta som utgångspunkt fastställde regeringen den 24 april 2026 en ny nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037. Planen bygger på regeringens infrastrukturproposition Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera (prop. 2024/25:28) och innehåller historiskt stora satsningar på Sveriges transportinfrastruktur. Åtgärderna i planen ska nu genomföras och det behöver utföras effektivt, med kostnadskontroll och med rätt kvalitet så att nyttorna kommer medborgare och näringsliv till del så snart som möjligt.

Regeringen angav i infrastrukturpropositionen att test bör genomföras med investeringsobjekt som projekteras och byggs av annan aktör än Trafikverket under kommande planperiod, t.ex. genom upphandling genom offentlig privat samverkan (OPS) eller genomförande i bolagsform. Detta för att få jämförelseobjekt till Trafikverkets produktionsupplägg samt driftsformer.

I linje med denna ambition avser regeringen att pröva en organisationsform som kan leda till ett snabbare eller mer kostnadseffektivt genomförande, eller att fler objekt kan genomföras inom en viss tidsram än vad som annars hade varit fallet. Som ett led i detta vill regeringen pröva förutsättningarna för att ett statligt ägt bolag får ansvar för några av infrastrukturinvesteringarna i nationell plan 2026–2037. Bolagsformen i sig, liksom att organisationen är mindre än Trafikverket och med ett fokuserat uppdrag, kan leda till införande av nya metoder och synsätt som även Trafikverket skulle kunna ta del av och välja att införa i sin egen verksamhet. På så sätt skulle förbättrade metoder kunna skalas upp och appliceras på samtliga projekt i den nationella planen.

Bolagsformen och OPS har dock använts mycket sparsamt för genomförande av statliga investeringar i transportinfrastruktur i Sverige. Mot den bakgrunden beslutade regeringen den 19 juni 2025 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att föreslå en ny struktur och ramar för alternativa former för organisering och genomförande av infrastrukturinvesteringar (dir. 2025:66). Syftet med uppdraget var bl.a. att utreda hur detta skulle kunna införas i Sverige för att skapa förutsättningar för ökade effektivitetsvinster och ett snabbare genomförande av infrastrukturinvesteringar.

Utredaren redovisade uppdraget den 15 december 2025 i betänkandet Effektivare organisering och genomförande av statlig väg och järnväg (SOU 2025:120). I betänkandet föreslår utredaren hur alternativa genomförandeformer av statlig transportinfrastruktur kan tillämpas i Sverige, dels i bolagsform, dels som OPS. Utredaren föreslår att ett nytt statligt ägt bolag bildas med ett av riksdagen fastställt samhällsuppdrag som omfattar ett helhetsansvar för att prioritera och genomföra byggprojekt inklusive projektering, byggande och förvaltning av statlig infrastruktur. Förslaget omfattar såväl statlig allmän väg som statlig järnväg. Utredaren bedömer att förslagen inte kräver författningsändringar.

Betänkandet har sedan remissbehandlats och bl.a. med grund i remissinstansernas synpunkter har frågan om de legala förutsättningarna för genomförande av infrastruktur i bolagsform analyserats vidare inom Regeringskansliet. Analysen visar att det sannolikt krävs ändringar i väglagen (1971:948) för att ett statligt ägt aktiebolag ska kunna handha väghållningen för statens räkning. Något beredningsunderlag för att föreslå sådana ändringar finns inte i nuläget, varför frågan behöver utredas innan regeringen tar ställning till ett eventuellt bildande av ett nytt statligt infrastrukturbolag för väginfrastruktur.

Uppdraget att föreslå ändringar som gör det möjligt för ett statligt ägt bolag att bygga och förvalta allmän väg

Enligt väglagen omfattar väghållning byggande av väg och drift av väg. Begreppet byggande innefattar i sin tur den fysiska planeringsprocessen, det vill säga framtagandet av den vägplan som är nödvändig för att en allmän väg ska kunna byggas. Enligt 5 § väglagen är staten väghållare för allmänna vägar, och enligt 6 § handhar Trafikverket väghållningen för statens räkning. Väghållningsmyndighet är, då staten är väghållare, den till Trafikverket hörande regionala förvaltningen. Detta betyder dels att väghållningen ska

handhas av en myndighet, det vill säga verksamheten ska bedrivas i myndighetsform, dels att den myndighet som riksdagen genom väglagen gett uppdraget för statens räkning är Trafikverket. Väglagen i dess nuvarande lydelse ger därför varken riksdagen eller regeringen någon möjlighet att låta någon annan (ett bolag eller en myndighet) att handha väghållningen för statens räkning.

Den investerings- och underhållsverksamhet som i dag enligt väglagen sköts av Trafikverket innefattar bl.a. samråd och myndighetsutövning mot enskilda medborgare och även omfattande dialog och samarbete med både offentliga och privata aktörer om samhällsplanering och transportsystemets funktion. Det behöver därför nog utredas vilka myndighetsutövningssuppgifter som kan utföras av ett eventuellt statligt ägt bolag, vilka lagändringar som behövs för att ett bolag ska kunna utföra dem och om några av uppgifterna även fortsättningsvis bör finnas kvar hos Trafikverket.

Objekten ska däremot inte bli billigare eller genomföras snabbare genom att bolaget har en annan policy än Trafikverket i frågor där likabehandling av medborgare är viktiga principer. I sådana fall kan det vara effektivast att Trafikverket får genomföra sådana uppgifter även för objekt som bolaget ansvarar för. Det kan ex. röra sig om myndighetsbeslut om ersättning för markåtkomst eller för anslutningsärenden för en väg, eller andra tillståndsärenden, i driftskedet.

I denna utredning är syftet att öppna för ett statligt ägt bolag att handha väghållningen, eller delar av den, dvs. byggande av väg och drift av väg i väglagens mening.

Utredaren ska därför

- analysera vilka författningsändringar som behövs i väglagen (1971:948), vägförordningen (2012:707) m.fl. författningar för att det ska bli möjligt för ett statligt ägt bolag att handha väghållningen, inklusive myndighetsutövning för statens räkning,
- analysera om det finns myndighetsutövning eller andra delar inom byggande av väg och drift av väg, dvs. processen kring planering, genomförande och förvaltning av väginfrastrukturprojekt, som inte lämpar sig att genomföras av ett statligt ägt bolag och som Trafikverket därför bör fortsätta att ansvara för, samt hur en tydlig rollfördelning mellan Trafikverket och bolaget i så fall kan uppnås,

- undersöka och föreslå de eventuella författningsändringar som krävs för att det ska uppkomma vägrätt för väghållaren staten om ett statligt bolag tar mark i anspråk för statlig allmän väg,
- belysa väghållningsmyndigheternas uppgifter och mandat så att det säkerställs att de i relevanta delar täcker även de allmänna vägar där ett statligt ägt bolag handhar väghållningen samt belysa vilka av väghållningsmyndigheternas uppgifter som bör finnas även inom bolaget,
- undersöka hur bestämmelser kan utformas för att regeringen under särskilda omständigheter ska ha möjlighet att snabbt flytta ansvaret för det statligt ägda bolagets anläggningar till Trafikverket,
- beakta att föreslagna författningsändringar inte ska påverka statens möjlighet till vägrätt,
- analysera vad som händer med vägrätten om det statligt ägda bolaget försätts i konkurs eller anläggningarna behöver flyttas till Trafikverket av andra skäl samt vilka författningsändringar och beslut som skulle krävas för att vägrätten i sådana fall ska kvarstå inom staten genom att eventuellt överförs till Trafikverket,
- bedöma om vissa verksamheter (exempelvis marklösen, tillståndsärenden) enligt Väglagen bör kvarstå hos Trafikverket, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Förslagets konsekvenser ska redovisas i enlighet med vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Förslagen ska beakta och vara förenliga med EU-rätten.

Förslagets konsekvenser för markägare och andra enskilda och allmänna intressenter ska särskilt belysas. Bl.a. ska eventuella konsekvenser för den övergripande samhällsplaneringen samt principer om myndighetsutövning och statligt ansvar analyseras. Även påverkan på totalförsvarets intressen ska behandlas särskilt. Likaså behöver eventuell påverkan på annan lagstadgad planering, så som kommunal och regional fysisk planering enligt plan- och bygglagen, (2010:900) belysas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete inom Regeringskansliet och andra utredningar. Utredaren ska inhämta synpunkter och upplysningar från företrädare för ett representativt urval av kommuner och länsstyrelser samt från Trafikverket och övriga berörda statliga myndigheter. Utredaren ska även inhämta synpunkter från Sveriges Kommuner och Regioner.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2027.

(Landsbygds- och infrastrukturdepartementet)